

LÅT KOLET LIGGA

Gröna förslag för ett kolfritt EU

Sammanfattning

Vi har just nu en unik möjlighet att rädda världen från en klimatkatastrof. FN:s klimatpanel visar att det är mycket bråttom, men att de nödvändiga förändringarna är enklare att genomföra än vad många tror.

Den stora merparten av jordens fossila bränslen måste stanna kvar i marken och investeringar i fossil energi måste vändas mot förnybart och effektivisering.

EU spelar en viktig roll: Vi är världens tredje största utsläppare och den enda starka kraft som driver den internationella klimatpolitiken framåt. EU:s klimatpolitik försvagas nu av reaktionära krafter som vill fortsätta med användningen av kol och gas.

Miljöpartiet vill vända denna utveckling. EU måste få ett hållbart energisystem som är oberoende av importerade bränslen, och där vi sparar energi genom energieffektivisering. Vi lägger därför fram följande förslag.

Miljöpartiet vill:

- **skapa en energiunion**, alltså en gemensam energipolitik i EU. En sol- och vindunion, istället för en kol- och stålunion. Medlemsstaterna har idag olika mål med sin energipolitik, vilket leder till konflikter mellan de som förespråkar kol och de som förespråkar förnybar energi. Samarbetet om energipolitiken måste fördjupas.
- **införa ett klimatpolitiskt ramverk**. För att genomföra energiunionen behöver EU ett nytt ramdirektiv som lagfäster utsläppsminskningar i den takt som enligt vetenskapen krävs för att jordens temperatur inte ska öka med mer än två grader. Det pågående arbetet med att ta fram klimatmål för 2030 bör sättas in i ett sådant sammanhang.
- **förbjuda allt kol år 2030**. Användning av kol som bränsle i kraftverk förbjuds från år 2030. Investeringar i nya kolkraftverk förbjuds från 2017. Utvinning av skiffergas genom så kallad fracking förbjuds samtidigt.
- **styra pensionsfonder från kol och olja till sol och vind**. Reglerna för investeringar behöver ändras så att investeringar flyttas över från fossila energikällor till förnybar energi och effektivisering, särskilt

utanför OECD-länderna. Inom EU har pensionsfonder, banker och försäkringsbolag för närvarande investerat 1 000 miljarder euro i fossil utvinning och energiteknik.

- **införa en gemensam lägsta skatt på koldioxid.** Ett pris på utsläpp av koldioxid behövs för att minska utsläppen. Handelssystemet med utsläppsrätter behöver kompletteras med en gemensam miniminivå för koldioxidskatt i medlemsländerna.

Sammanhanget

Våra förslag går längre än de planerade klimatmålen för år 2030, som just nu diskuteras inför EU-valet. Flera andra förändringar är på gång och öppnar dörren för att våra förslag ska kunna genomföras.

EU-kommissionen ska i juni ta fram en plan för att öka energisäkerheten och självförsörjningen.

Polen och andra länder har tillsammans med EU-kommissionen tagit initiativ till en energiunion – och vi vill att EU-parlamentet och Sverige agerar för att det ska bli en union för ren och inte för smutsig energi.

EU-kommissionen förbereder också en översyn av unionens tillväxtstrategi, som bland annat består av strategier för resurseffektivitet och ett hållbart energisystem.

Konflikten med Moderaterna

Alternativen är tydliga i EU-valet. Miljöpartiet lägger fram detta nya förslag på hur vi ska uppnå ett kolfritt EU och lösa klimatkrisen. Många andra partier gör för lite för klimatet, men Moderaterna sticker ut som det parti som aktivt motverkar en konstruktiv klimatpolitik.

I EU-parlamentet har de svenska moderaterna bland annat försvagat systemet för handel med utsläppsrätter och röstat för att ta bort EU:s bindande mål för förnybar energi. Den svenska regeringen har bromsat varje försök till progressiv klimatpolitik inom EU.

Det är den politik som Moderaterna driver som orsakar den klimatkras vi nu står inför. Därför är Moderaterna våra huvudmotståndare såväl i EU-valet som i riksdagsvalet.

Fördjupning: bakgrunden till våra förslag

1. Läget just nu för klimatet

Om sjutton år kommer mänskligheten inte att kunna släppa ut ett enda ton koldioxid mer; utrymmet i atmosfären är redan fyllt av de gaser vi släpper ut idag. 80 procent av de kända reserverna av kol, olja och gas måste lämnas i marken och inte ett enda nytt fossilt kraftverk kan byggas efter år 2017.

I denna kritiska tid splittras EU:s energi- och klimatpolitik, vilken strävar efter att skapa ett ekologiskt hållbart, konkurrenskraftigt och självförsörjande energisystem. Reaktionära krafter agerar som om klimatförändring inte finns och vill fortsätta som förr. Det hotar inte bara EU:s politik, utan även framsteg vid det viktiga klimatmötet i Paris 2015, då världen ska enas om ett globalt klimatavtal.

EU:s energi- och klimatpolitik har stora brister men har rätt inriktning och politiken behöver fördjupas och tas på allvar. Miljöpartiet de gröna vill förstärka styrningen och utveckla EU:s energipolitik mot en union för sol, vind och oberoende.

För att åstadkomma detta vill Miljöpartiet införa ett nytt ramdirektivⁱ som lagfäster utsläppsminskningar i unionen. Det ger långsiktighet för investeringar och stabilitet för medlemsländernas politik. Sådan ramlagstiftning finns redan i Storbritannien och Danmark och är på väg även i Finland. Det pågående arbetet med att ta fram klimat- och energimål för 2030 bör sättas in i ett sådant sammanhang, liksom reformeringen av handelssystemet för utsläppsrätter (ETS) och ett nytt direktiv om energiförsörjning.

Att fortsätta att sätta sin tillit till ETS är otillräckligt. Systemet behöver utvecklas, men framför allt kompletteras med mer effektiv lagstiftning. Användningen av kol för elproduktion är det mest akuta problemet och måste upphöra så snart det går. Vi vill se ett förbud mot användning av kol efter år 2030 och förbud mot investeringar i nya anläggningar redan nu.

För att hindra en övergång från kol till skiffergas vill vi även införa ett förbud mot så kallad fracking i EU och vi vill driva igenom en gemensam miniminivå för koldioxidskatter för att driva upp priset på utsläpp.

Lika viktigt är att minska investeringarna i fossil energi globalt och göra det möjligt att bygga upp effektiva och förnybara energisystem i fattigare länder. Därför vill vi ändra reglerna för investeringar i EU, så att kapitalströmmarna flyttas från fossila investeringar till förnybar energi och effektivisering.

2. Vetenskapen

Den 17 april i år, efter nästan sex års arbete, presenterade FN:s vetenskapliga klimatpanel IPCC den tredje delen av sin rapportⁱⁱ om klimatförändringarna. Baserat på forskarvärldens samlade studier räknade IPCC fram en koldioxidbudget för mänskligheten. Den anger ett tak för hur mycket utsläpp atmosfären kan ta emot under detta århundrade utan att temperaturökningen blir större än två grader.

Budgeten visar att utrymmet i atmosfären är slut omkring år 2032 med nuvarande utveckling. Om ingenting mer görs kommer mänsklighetens utsläppsbudget att vara slut om 17 år. Efter det kan vi inte släppa ut ett enda ton till om vi ska kunna undvika katastrofen.

Men IPCC menar också att budgeten kan hållas om bara utsläppen minskar snabbt. Ungefär 80 procent av de kända reserverna av kol, olja och gas måste lämnas kvar i marken.

Energisektorn är den största utsläppskällan och användningen av kol är det största problemet. De viktigaste åtgärderna är enligt forskarna att använda mindre energi och att ställa om energisektorn till utsläppsfri produktion, främst från förnybara energikällor. Stora investeringsströmmar behöver styras om från fossila källor till effektivisering och förnybar produktion så att minst 80 procent av den globala elproduktionen blir fossilfri år 2050.

IPCC:s slutsatser stämmer väl överens med varningar från OECD:s energiorgan International Energy Agency (IEA). I juni 2013 presenterade de en omfattande rapportⁱⁱⁱ om villkoren för att nå tvågradersmålet och en slutsats var att alla nya fossilberoende kraftverk som tas i drift efter 2017 riskerar att bli förlustaffärer för ägarna eftersom de kommer att behöva tas ur drift av klimatskäl innan deras tekniska livslängd är slut. Utsläppsbudgeten är intecknad av de fossila kraftverk som redan finns.

3. EU: föregångaren som tappar farten

Höjdpunkten i EU:s klimatpolitik nåddes under perioden 2007 till 2010. EU:s tillväxtstrategi Europa 2020 byggde delvis på att ställa om

energisystemet till att bli effektivt och hållbart. Kommissionen tog fram en gemensam energi- och klimatpolitik fram till 2020 som byggde på tre pelare: **ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och självförsörjning**. En offensiv klimatpolitik sågs som en möjlighet att stärka unionens konkurrenskraft och EU var en dominerande föregångare inom den internationella klimatpolitiken.

Men det misslyckade toppmötet i Köpenhamn 2009 och den ekonomiska kris som slog till hårt samma år, minskade entusiasmen hos vissa intressegrupper, politiska partier och medlemsländer. På senare tid har medlemsländernas syn på detta splittrats. Medan förnybar energi och effektiv energianvändning fortsätter att vara EU-kommissionens och EU-parlamentets prioritet, finns det medlemsländer som drar åt andra håll och skapar osäkerhet och tvekan. Oenigheten är inte minst tydlig i debatten kring nya energi- och klimatmål för 2030 och i den långsamma reformeringen av systemet för handel med utsläppsrätter.

Om splittringen fortsätter kan EU:s energi- och klimatpolitik haverera fullständigt, vilket i sin tur får många negativa konsekvenser. Dels påverkas det globala klimatarbetet negativt och möjligheterna att begränsa temperaturökningen till två grader minskar. På EU-nivå kan det innebära att vi förlorar konkurrenskraft och jobb. Men energi- och klimatpolitiken är även en viktig del av det kitt som håller ihop EU och det behöver förstärkas i dessa tider när många andra frågor hotar att dra isär medlemsländerna.

Det behövs en gemensam energipolitik i EU, där länderna är eniga om målen och strategierna för att nå dem. EU behöver en energiunion för sol, vind och oberoende.

4. En union för sol, vind och oberoende

Under sin korta livstid har EU präglats av två olika energifördrag: kol- och stålunionen samt Euratom. Det är också arvet av dessa som skapar splittringen: användningen av kol och kärnkraft.

Vissa medlemsländer, främst de så kallade Visegradländerna i östra EU, är beroende av kol och gas som energikälla och de strävar efter att fortsätta med användningen. Andra länder, främst Storbritannien, vill minska kolanvändningen men istället öka användningen av kärnkraft. Flera av de stora energibolagen har ekonomiska intressen i både kol och kärnkraft och understödjer den här politiken samtidigt som de motarbetar effektivisering och förnybara energikällor.

Splittringen är särskilt allvarlig mot bakgrund av den enighet som råder inom forskningen kring vikten av en kraftig ökning av förnybar energi och minskad energianvändning. Behovet av samsyn och samarbete är större än någonsin.

Kommissionens inriktning på energi- och klimatpolitiken mot ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och självförsörjning är i huvudsak riktig, men den måste få större genomslag hos alla medlemsländer och i verkligheten. Samarbetet behöver fördjupas och de tre pelarna sätts i centrum av politiken i alla medlemsländer och inom EU som helhet.

Det är dags för EU att lägga kolunionen och kärnkraftsunionen på historiens sophög och skapa en ny energiunion som leder till effektiv energianvändning, förnybara energikällor och självförsörjning.

Ett trovärdigt EU

Inom EU diskuteras nu energi- och klimatpolitikens utformning fram till 2030. Kommissionen har föreslagit att två av unionens energi- och klimatmål ska tas bort, målen för minskad energianvändning och för andelen förnybar energi. Förslaget är ett illavarslande tecken på en förestående kollaps av energi- och klimatpolitiken och på att EU:s roll som pådrivande kraft och föredöme i den internationella klimatpolitiken är hotad.

EU behöver ett system som menar allvar med att skapa långsiktighet för investerare och ett ekologiskt hållbart, konkurrenskraftigt och självförsörjande energisystem. Då behövs alla tre mål och dessutom en gemensam klimatlag med en helt annan modell för styrning.

År 2008 införde Storbritannien ett klimatpolitiskt ramverk som i många avseenden liknar det svenska finanspolitiska ramverket. På vetenskapens rekommendation sattes ett långsiktigt reduktionsmål till 2050 och sedan delades åren fram till dess in i femåriga budgetperioder med bindande utsläppstak som sänktes successivt mot det långsiktiga målet. Ett oberoende råd följer vetenskapen, utvecklingen av utsläppen och ger rekommendationer till regeringen. Rådet granskar också regeringens arbete och framsteg i årliga rapporter.

Liknande system har sedan dess införts i flera länder, bland andra Danmark och snart i Finland. Miljöpartiet de gröna vill införa ett liknande ramverk för EU. Förslaget har förts fram av flera aktörer, bland andra en

internationell förening av jurister^{iv} som specialiserar sig på politisk styrning. Den slutliga utformningen på EU-nivå behöver anpassas till EU:s struktur.

Självklart ska åtgärder för att reformera ETS vara en del av denna lagstiftning, liksom ambitiösa och bindande mål för effektivisering, utsläpp och förnybar energi samt ett direktiv för energiförsörjning.

Ett självförsörjande EU

Användningen av energi i EU är stor och till 65 procent beroende av råvaror från länder utanför unionen. Detta gör unionen känslig för omvärldsförändringar och händelser som vi inte har kontroll över. Utvecklingen i Ukraina aktualiserar nackdelarna med ett sådant beroende: Nästan en tredjedel av EU:s energi kommer från Ryssland.

Tabell 1: EU:s beroende av energiimport 2012, procent av primäre energi

Energi/råvara	Import	Därav från Ryssland ^v
Kol	42	27
Olja	86	35
Gas	66	32
Uran/kärnbränsle	97	20
Totalt importberoende	65	Uppgift saknas

Källa: Eurostat

Med kommissionens förslag om att i fortsättningen bara ha ett utsläppsmål förändras inte beroendet av andra länder förrän efter 2030. Men med en mer ambitiös politik som även omfattar mål för effektivisering och andelen förnybar energi skulle detta beroende minska snabbt och kraftigt.

Tabell 2: EU:s import av energi 2030/2050 vid olika scenarier, procentuell förändring^{vi}

Energi/råvara	Utsläppsmål		Tre mål	
	2030	2050	2030	2050
Fossila bränslen	+1	-35	-25	-80
Uran/kärnbränsle	0	+17	-59	-58

Källa: Egna beräkningar efter EU-kommissionens konsekvensanalys av 2030-målen

Ett kolfritt EU

En första utgångspunkt för ett djupare samarbete måste självklart vara den slutsats som finns i den vetenskapliga bas som IPCC nyligen har sammanställt: Att den globala elproduktionen behöver vara i stort sett helt utsläppsfri och främst baserad på förnybara energikällor senast år 2050 om tvågradersmålet ska kunna nås. För att öka sannolikheten att hålla temperaturökningen under två grader bör det ske tidigare.

En annan viktig utgångspunkt är att fortsätta sträva mot att energisystemet ska bli hållbart. Det utesluter satsningar på energikällor som inte är förnybara, främst fossila energikällor med avskiljning och lagring av CO₂, så kallad CCS, och kärnkraft. Flera undersökningar^{vii} visar att potentialen för förnybar energi i EU är tillräcklig för att unionen fram till 2050 skapar ett hållbart och inhemskt energisystem baserat på förnybara energikällor och att användningen av kol kan upphöra redan 2030.

Kol är det fossila bränsle som ger i särklass störst utsläpp av CO₂ per energienhet och står för en stor del EU:s utsläpp eftersom många länder har en omfattande elproduktion från kolkraftverk. Ett exempel på detta är Vattenfalls tyska kolkraftverk som tillsammans släpper ut närmare 90 miljoner ton CO₂ per år, 30 procent mer än vad hela Sverige släpper ut.

Användning av kol har dessutom allvarlig hälsopåverkan på grund av de föroreningar som finns i utsläppen och brytningen av kol har stor lokal miljöpåverkan. År 2010 orsakade utsläppen från kolkraftverk flera tusen dödsfall i EU och cirka 240 000 levnadsår gick förlorade.^{viii}

Att tillåta och i vissa fall uppmuntra en sådan energikälla är oansvarigt bortom det acceptabla. Det bör vara ett mål i EU:s lagstiftning att avveckla brytning och användning av kol till 2030.

Självklart kommer en sådan politik att möta motstånd från en del av de länder som är beroende av kol som energikälla. Men den ger även stora fördelar vad gäller minskat importberoende och möjligheter till investeringar över nationsgränser. Överenskommelser som ger ekonomiska fördelar till de länder som avvecklar kolet kan också vara ett effektivt incitament.

• **Förbud mot kol år 2030**

Idag är beroendet av kol stort i EU och användningen ökar i många länder, däribland Sverige. Den främsta orsaken är att råvaran och

utsläppsrätterna är billiga. På sikt kan EU mycket väl klara sig utan kol och ersätta kraftverken med förnybara energikällor och effektivare energianvändning.

Miljöpartiet de gröna kommer att verka för ett europeiskt förbud mot användning av kol. Senast år 2017 vill vi införa ett förbud mot investeringar i nya kolkraftverk i linje med IEA:s rekommendation. Ett sådant förbud skyddar både klimatet och investerare som annars riskerar att förlora sin investering. Samtidigt vill vi införa ett förbud mot brytning och import av kol från och med 2030. Vår avsikt är att användningen av kolkraft ska minska successivt och helt upphöra senast 2030.

- ***Förbud mot skiffergas***

De senaste åren har tekniken att utvinna fossil skiffergas med så kallad fracking utvecklats snabbt. Metoden är förenad med stor lokal miljöpåverkan och risk för hälsoeffekter, samtidigt som klimatvinsten jämfört med andra fossila bränslen är liten eller till och med negativ enligt viss forskning.

EU:s medlemsländer är splittrade i frågan om utvinning och användning av skiffergas. Vissa länder är motståndare medan andra länder ser potentialen att utvinna en billig och inhemsk energikälla. EU-kommissionen arbetar nu med förslag om reglering av verksamheten, men Miljöpartiet de gröna anser att tekniken bör förbjudas. En gemensam energipolitik inom unionen kan underlätta för ett sådant beslut.

- ***Gemensam miniminivå för koldioxidskatt***

En skatt på utsläpp av CO₂ anses vara det mest effektiva styrmedlet mot utsläpp och har diskuterats inom EU sedan 1990-talet. Hittills har den bara införts i Sverige, Finland och Danmark som införde skatten gemensamt i början av 1990-talet. År 2009 aktualiserades frågan igen av EU-kommissionen och Sverige drev förslaget under ordförandeskapet 2009. Miljöpartiet vill införa en gemensam miniminivå på koldioxidskatter i EU och kommer att fortsätta att driva förslaget i EU-parlamentet.

- ***Avinvesteringar från fossil energi***

En genomgång av den internationella forskningen visar enligt IPCC att investeringar i fossila bränslen måste föras över till effektivisering och utbyggnad av förnybara energikällor för att tvågradersmålet ska kunna nås. Samtidigt behövs ytterligare finansiering med cirka 350 miljarder US-dollar per år.

Under perioden 2010-2030 behöver de årliga investeringarna i utvinning av fossila bränslen och kraftverk minskas med cirka 20 procent, eller 30 miljarder US-dollar per år. Samtidigt behöver investeringarna i förnybara energikällor fördubblas jämfört med *business as usual*, en ökning med närmare 100 miljarder US-dollar per år, medan investeringarna i effektivisering av bostäder, transporter och industrin behöver ökas med över 300 miljarder.

Möjligheten att finansiera detta med allmänna medel över statsbudgetar anses liten, istället behöver större delen av investeringarna ske med privat kapital. Företag, fonder, banker och försäkringsbolag behöver förmås att investera mer i förnybar energiteknik och effektivisering.

Men detta försvåras av att nästan hela behovet av ökade investeringar finns i länder utanför OECD, det vill säga i fattiga länder och medelinkomstländer, dit privata investeringar hittills har haft svårt att hitta.

Inom EU har pensionsfonder, banker och försäkringsbolag för närvarande investerat ungefär 1 000 miljarder euro i fossil utvinning och energiteknik. Miljöpartiet de gröna vill skapa gemensamma investeringsregler för EU:s medlemsländer med avsikten att kraftigt minska sådana investeringar.^{ix} Samtidigt vill vi utveckla och understödja möjligheterna att investera i förnybar energi och effektivisering, främst i länder utanför OECD. Detta kan ske genom utveckling av finansiella säkerheter, exempelvis Green Bonds, och samarbete med FN:s Gröna fond för klimatinvesteringar.

ⁱ Se förslag från ClientEarth: <http://www.clientearth.org/201401232431/news/press-releases/eus-model-for-2030-climate-governance-is-flawed-and-should-learn-from-uk-climate-change-act-2431>

ⁱⁱ Climate Change 2014, Mitigation of Climate Change, IPCC Working Group III contribution to AR5, 17 april 2014

ⁱⁱⁱ World Energy Outlook Special Report 2013: Redrawing the Energy Climate Map, EIA 2013

^{iv} Se not 1 ovan

^v [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Main_origin_of_primary_energy_imports,_EU-27,_2002-2010_\(%25_of_extra_EU-27_imports\).png&filetimestamp=20121012131852](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Main_origin_of_primary_energy_imports,_EU-27,_2002-2010_(%25_of_extra_EU-27_imports).png&filetimestamp=20121012131852)

^{vi} Jämfört med referensscenario

^{vii} Se exempelvis ERENE, European Community for Renewable Energy, Heinrich Böll Stiftung, 2008 och Energy (R)evolution, European Renewable Energy Council/Greenpeace 2012

^{viii} Silent Killers, Greenpeace 2013

^{ix} För mer detaljerad information, se The Price of Doing Too Little Too Late, Green European Foundation (GEF), februari 2014